

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»

на тему: «**Зовнішня заборгованість та її вплив на фінансову безпеку
України**»

Виконавець:

студент Ковальчук В.С.
факультету ЦЗФН

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Шикіна Наталія Анатоліївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ДЕРЖАВИ	7
1.1. Сутність зовнішньої заборгованості, її місце та роль у системі фінансової системи держави.	7
1.2. Механізм управління зовнішнім боргом.	16
1.3. Концептуальні підходи до визначення впливу зовнішньої заборгованості на фінансово-економічне становище держави.	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ УКРАЇНИ	33
2.1. Макроекономічний аналіз зовнішніх боргових зобов'язань України.	33
2.2. Моніторинг зовнішнього боргу у вітчизняній економіці перехідного періоду.	44
2.3. Оцінка впливу зовнішньої заборгованості на боргову та фінансову безпеку держави.	55
2.4. Прогнозування розвитку державної зовнішньої заборгованості за впливу макроекономічних показників.	72
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ І ЯК НАСЛІДОК ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	78
3.1. Сучасні світові тенденції управління зовнішнім боргом.	78
3.2. Методичні рекомендації щодо ефективності менеджменту зовнішнього боргу та мінімізації зовнішніх запозичень України.	88
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101

ВСТУП

Зовнішня заборгованість держави на сьогоднішній день є невід'ємною складовою фінансових систем більшості країн світу, дієвим інститутом у механізмі макроекономічного регулювання та інструментом реалізації економічної стратегії держави.

Сьогодні важко знайти таку державу, яка змогла б обійтись без зовнішніх запозичень, Україна не є виключенням. Адже, така фінансова допомога на міжнародному рівні сприятиме вирішенню економічних проблем держави, що покращить стан фінансової безпеки.

Але зовнішній борг має також і негативну сторону. При несвоєчасному отриманні або отриманні фінансової допомоги в неповному розмірі є можливість виникнення ризику недофінансування та недовиконання більшості бюджетних програм, що може призвести до деформації економіки, зниження конкурентоспроможності держави на міжнародному ринку, зміни стану платіжного балансу у негативний бік.

І як наслідок, невинне зростання зовнішньої заборгованості є потенційною загрозою для фінансової безпеки нашої держави, яка створює необхідні фінансові умови для стабільного розвитку економіки держави, забезпечує її стійкість щодо фінансових шоків.

До того ж, коли країна залучає зовнішні позики, вона має сплатити відсотки за боргом. В той же час, зростання боргу тягне за собою і ріст відсоткових платежів, що необхідні для обслуговування боргу держави. Тож зовнішні запозичення покривають не лише різницю внутрішніх заощаджень та доходів й видатків держави, а й відсотки за боргом.

Власне обсяг залучення зовнішньої заборгованості залежить від можливості ефективного поглинання іноземного капіталу таким чином, щоб інвестиційний прибуток перевищив таку вартість капіталу.

Тож, зовнішня заборгованість має вплив на економіку країни загалом, а можливість її використання визначає загальний рівень розвитку економіки і охоплює майже всі складові економічної системи. І від того, чим ефективніше

будуть використовуватись зовнішні позики залежить швидкість економічного зростання в країні.

До факторів, що здійснюють вплив на абсолютні та відносні показники державного зовнішнього боргу є: державний бюджетний дефіцит, дефіцит зовнішньо-торгівельного балансу, рівень процентних ставок за позиками, відношення курсу гривні до іноземних валют, інфляційні процеси, темпи зростання валового внутрішнього продукту.

З огляду на вищевказане, виникає необхідність розв'язання проблем державного зовнішнього боргу, а з рештою й пошуку шляхів вдосконалення механізму управління ним. Адже, сьогодні такий фактор, як борговий займає визначне місце у процесі структуризації видатків бюджету та збалансованості платіжного балансу.

Таким чином, проблема розгляду процесу формування державного зовнішнього боргу та напрямів, що сприятимуть активізації боргової безпеки України є досить таки актуальною.

Першим вченим, хто запропонував позику як спосіб сталого зростання економіки був Джон Мейнард Кейнс.

У своєму напрацюванні «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей» він висловив таку думку, що великі обсяги запозичень є механізмом прискорення процесу інфляції, аніж інвестиційної активності, тому державні інвестиції повинні покрити недостатню кількість інвестицій приватного сектору, що й призведе до економічного росту країни [56].

Різноманітні аспекти проблематики зовнішнього боргу були також розкриті у роботах таких зарубіжних вчених, як Р. Барро, М. Фрідман, Д. Б'юкенен, Р. Девіс, Ш. Бланкарт, Г. Уілер, І.Сторкей, В.Клайн, А.Ворнер, В.Істерлі, П.Кругман, А.Сіддік, С.Сельванатхан, А. Рафагат, М.Усман, Дж. Сакс.

А вагому роль у емпірико-теоретичному дослідженні проблем зовнішньої заборгованості у вітчизняній науці відіграють праці таких вчених: Кравчук Н.Я., Фурманець К.Л., Кравченко М.В., Васишин Р.Н., Лісовенко В.В., Бондарук Т.Г., Карапетян О.М., Легкий С.В., Вахненко Т.П., Андрусів Р.Р., Марченко С.М.,

Омельчук С.В., Масина О.П., Попкова А., Матковський А.В., Забута Н.В., Баранецька О.В.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретико-методологічних основ зовнішньої заборгованості України, моніторинг зовнішнього боргу та оцінка його впливу на боргову безпеку держави, а також пошук шляхів покращення ефективності менеджменту зовнішнього боргу України.

Для того, щоб досягнути поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити сутність зовнішньої заборгованості та розкрити її місце та роль у системі фінансової безпеки держави;
- розкрити суть механізму управління зовнішнім боргом;
- визначити концептуальні підходи впливу зовнішньої заборгованості на фінансово-економічне становище країни;
- здійснити системний макроекономічний аналіз зовнішніх боргових зобов'язань України;
- здійснити моніторинг зовнішнього боргу у вітчизняній економіці перехідного періоду;
- оцінити вплив зовнішньої заборгованості на боргову безпеку як складову фінансової безпеки держави за допомогою низки індикаторів, що визначають рівень боргової безпеки;
- здійснити прогноз розвитку зовнішньої державної заборгованості за впливу макроекономічних показників;
- розглянути сучасні світові тенденції управління зовнішнім боргом;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності менеджменту зовнішнього боргу України та зміцнення боргової безпеки.

Об'єктом дослідження є процес формування та управління зовнішньою заборгованістю України, а предметом – економічні відносини, що виникають між державою та кредиторами у процесі формування державної зовнішньої заборгованості.

Для написання дипломної роботи були використані статті як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, дані Міністерства фінансів України, звіти Національного банку України, матеріали Держказначейства та Державної служби статистики, інтернет-матеріали.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Проведене в дипломній роботі комплексне дослідження зовнішнього державної заборгованості та її впливу на фінансову безпеку України дозволяє сформулювати ряд висновків, які відображають вирішення основних завдань дослідження відповідно до поставленої мети, а саме:

1. Було досліджено сутність, роль та місце зовнішньої заборгованості та визначено, що зовнішня заборгованість – це фінансові зобов'язання всіх рівнів державних органів управління перед нерезидентами. До структури зовнішнього боргу належать: прямий зовнішній борг та умовний зовнішній борг. Місце та роль зовнішньої заборгованості у фінансовій системі України полягає в тому, що зовнішній кредит є додатковим ресурсом для фінансування державних видатків, а також для покриття дефіциту бюджету;

2. У роботі розкрито механізм управління зовнішнім боргом. Під управлінням зовнішнім державним боргом слід розуміти діяльність органів влади щодо залучення, обслуговування та повернення зовнішніх запозичень, визначення умов і надання державних гарантій, реалізації заходів антикризового управління проблемними боргами та контролю за ефективним використанням запозичених коштів. А сам процес управління базується на завданнях сприяння розвитку інвестиційних процесів у виробництві, усунення неефективних використань позичених коштів, забезпечення стабільності боргової безпеки.

3. Було виявлено концептуальні підходи впливу зовнішньої заборгованості на економіку держави. В роботі розглянуто теорію функціональних фінансів, теорію «тонування», теорію еквівалентності Рікардо, теорію податкового згладжування, класичну теорію та теорію неокласиків.

4. Здійснений макроекономічний аналіз зовнішньої заборгованості показав що Україна має слабку спроможність забезпечення економічного розвитку за рахунок внутрішніх джерел. Динаміка зовнішнього державного та гарантованого боргу показала, що боргове навантаження на державний бюджет зростатиме, а його фактичний коефіцієнт у поточному 2018 році може виявитися

вище того, що планувалось. Тобто, боргова політика держави неефективна, разом з цим, виникає загроза фінансовій безпеці України через неспроможність розрахуватись з зовнішніми позиками.

5. На основі проведеного моніторингу зовнішнього боргу було виявлено, що Україна має боргову залежність. Залучені кошти не приносять дохід, а навпаки покривають поточні витрати, що негативно позначається на економічному розвитку держави. Майже всі проаналізовані показники знаходились у критичній зоні: деякі, починаючи, з 2008 року, що пов'язано із впливом світової фінансової кризи; інші, з 2015 року, на це вплинули, насамперед, події на Сході, що в сукупності з раніше накопиченими дисбалансами призвело до макрофінансової нестабільності. А от рівень зовнішньої заборгованості на одну особу за весь проаналізований період з 2004 по 2017 роки залишався критичним. Тож аналіз та оцінка боргової стійкості нашої країни показали, що спостерігається тенденція до нарощування боргів.

6. Дивлячись на оцінку впливу зовнішньої заборгованості на боргову та фінансову безпеку в цілому, можна сказати, що майже всі показники найчастіше перебували у незадовільній або критичній зоні. Це свідчить про значний ризик занепаду боргової безпеки та неплатоспроможність держави. Тому слід скористатись досвідом інших країн, які провадять чітку боргову політику в управлінні зовнішнім боргом. Що стосується кореляційно-регресійного аналізу, було побудовано багатофакторну модель, де факторами, що впливають на зовнішній борг були – ВВП, експорт товарів та послуг, прямі іноземні інвестиції та дефіцит бюджету. Рівняння багатофакторної регресії мало вигляд:

$$Y = -305886,8 + 0,6x_1 + 0,15x_3 - 0,6x_4 + 2,51x_5,$$

де X_1 – ВВП

X_2 – експорт товарів та послуг

X_3 – Прямі іноземні інвестиції

X_4 – Дефіцит бюджету

За допомогою перевірки даної моделі на мультиколінеарність, було доведено що модель може бути використана, як основна, адже між обраними факторами відсутній високий кореляційний зв'язок.

7. Було здійснено прогноз зовнішнього та гарантованого державою зовнішнього боргу на 2018-2020 роки за впливу таких факторів: курсу гривні до долару США, дефлятора ВВП, номінального ВВП, доходів державного бюджету та часового простору. В результаті чого, було побудовано систему рівнянь:

$$Y = -399391 + 0,97 \cdot X1$$

$$X1 = 12,08414 + 0,05 \cdot X2$$

$$X2 = 30,93708 + 0,000088 \cdot X3$$

$$X3 = -14995,49322 + 3,80 \cdot X4$$

$$X4 = -260020700 + 129300 \cdot T$$

Прогноз показав, що у 2018 році обсяг зовнішнього боргу складе 1 509,2 млрд. грн., у 2019 році – 1 654,3 млрд. грн, а у 2020 році – 1 799,4 млрд.грн.

Такі не зовсім привабливі прогнозні значення свідчать про високу вразливість фінансової системи України. Цьому сприяє недовиконання деяких дохідних статей держбюджету, а також постійне зростання видатків на оплату праці та соціальну допомогу, що в свою чергу, сприяє зростанню потреб у зовнішньому фінансуванні нашої держави. Відсутність зовнішнього фінансування спонукає уряд нашої держави обмежувати видатки бюджету. Але зазначені кошти мають витратитися рівномірно та поступово для того, щоб не розбалансовувати грошово-кредитний ринок і не створювати додаткові девальваційні та інфляційні ризики у зв'язку зі стрімким збільшенням пропозиції коштів.

8. Розглянуто сучасні світові тенденції управління зовнішнім боргом на прикладі Греції, Румунії, Мексики, Туреччини, Бразилії, Великобританії, Нідерландів та Японії.. Виявлено, що політика управління зовнішнім боргом даних країн полягає у скорочення видатків та у інвестуванні залучених коштів в інноваційні проекти, що в майбутньому принесе більший дохід. Важливим є також збільшення частки бюджетного дефіцитного фінансування з внутрішніх джерел, таким чином зменшуючи валютні ризики зростання зовнішнього боргу. Також іноземний досвід показує, що для збільшення доходів необхідно приваблювати інвесторів та встановлювати нові зв'язки з іншими країнами.

9. Запропоновано напрямки вдосконалення механізму управління зовнішнім державним боргом України, що зводяться до наступних:

- дотримання національних інтересів на міжнародній арені;
- підтримка та покращення боргової безпеки та кредитних рейтингів України;
- забезпечення ефективності використання бюджетних інвестицій;
- здійснити структурні реформи у секторі управління загальним державним управлінням з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів, переходу від залучення пасивних коштів до дефіциту бюджету до системи управління боргом;
 - створити спеціальний державний орган, Комітет з управління борговими зобов'язаннями, що відповідатиме за використання міжнародних кредитних ресурсів та реструктуризацію попередніх боргів;
 - активізувати співпрацю головних координаторів зони боргового забезпечення - Уряду, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Державної служби фінансового моніторингу України та міжнародних кредиторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Amaro S. History is made: Everything you need to know about Greece's deal to pay back \$300 billion [Електронний ресурс] / Amaro // Інтернет-видання "Consumer News and Business Channel". – 2018. – Режим доступу: <https://www.cnbc.com/2018/06/25/greece-and-euro-zone-agreed-to-further-debtrelief>
2. Barro, R.J. Macroeconomics: A Modern Approach. Thomson South-Western, 2008.
3. Breuss, F. Sustainability of the Fiscal Criteria in Stage III of the EMU. IEF Working Paper Nr. 29, 1998, p. 5-6 [interactive]. [accessed on 2015-02-10]. Burda, M., and Wyplosz, Ch. Macroeconomics: A European Text. Oxford University, 2013.
4. Cline, W. R. (1995). International Debt Re-examined. Washington DC: Peterson Institute for International Economics.
5. Current and long run challenges of Romania's external debt sustainability" presented at the International Conference "Emerging Markets Queries in Finance and Business [Електронний ресурс] // EMQFB2014. – 2014. – Режим доступу: <http://www.ipe.ro/RePEc/WorkingPapers/wpief141215.pdf>.
6. Dash M. A study of regional trends in external debt in developing economies [Електронний ресурс] / M. Dash // Investment Management and Financial Innovations. – 2016. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.21511/imfi>.
7. Easterly W. The political economy of growth without development: A case study of Pakistan / W. Easterly. // Princeton: Princeton University Press.. – 2003.
8. Ejigayehu D. A. The Effect of External Debt On Economic growth [Електронний ресурс] / D. A. Ejigayehu. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:664110/FULLTEXT01.pdf>.
9. Emerenini F. M. Debt Management and Economic Growth Empirical Evidence from Nigeria [Електронний ресурс]/F. M.//Emerenini International Journal of Innovative Research & Development.-2015.
10. Kingdom of the Netherlands Rating Report. // SCOPE RATINGS AG. – 2017. – С. 13.

11. Krugman P.R. Financing versus Forgiving a Debt overhang/ P.R. Krugman// Journal of Development Economics. –1988.
12. Paientko T. Public debt in Ukraine: irrational management and risks leading to corruption / Research papers of Wrocław university of economics № 439, 2016
13. Paleshko Ya.S. Міжнародний досвід управління державною заборгованістю/ Ya.S. Paleshko //Ekonomichnyi prostir. –2014.
14. Pham P. What Are The Solutions For Japan? [Електронний ресурс] / P. Pham. – 2018. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/peterpham/2017/12/13/what-are-the-solutions-for-japan/#726759a73ab2>.
15. Revak I. Strategic directions of strengthening financial security of Ukraine. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, грудень 2017. № 7(35). С. 72–76
16. Rifaqat, A., & Usman, M. (2012). External Debt Accumulation and Its Impact on Economic Growth in Pakistan. The Pakistan Development. Review, 51(4), 79-96.
17. Sachs, J. D. (1986). The Debt Overhang Problem of Developing Countries. Memorial to Carlos Diaz-Alejandro, Helsinki.
18. Siddique, A., Selvanathan, S. (2015). The impact of external debt on economic growth: empirical evidence from highly indebted poor countries (31 p.) (Discussion paper). University of Western Australia. Business School Economics.
19. Storkey I. Operational Risk Management and Business Continuity [Електронний ресурс] / Ian Storkey // International Consultant. – 2011. – Режим доступу: <https://blog-pfm.imf.org/files/riesgo-operativo-ian-storkey-fmi-17-03-11.pdf>.
20. THE NATIONAL DEBT OF NETHERLANDS [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://www.nationaldebtclocks.org/debtclock/netherlands>
21. Warner A. M. Did the Debt Crisis Cause the Investment Crisis?/ A. M. Warner// Quarterly Journal of Economics. – 1992.
22. Андрусів Р.Р. Управління зовнішньою заборгованістю держави в системі фінансової безпеки України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 21.04.01 / Андрусів Роксолана Романівна ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - К., 2013. - 20 с.

23. Антонов М.С. Управління борговою стійкістю держави [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Антонов Максим Сергійович ; Сум. держ. ун-т. - Суми, 2017. - 21 с. : рис. - Бібліогр.: с. 18-19.
24. Богдан Т. П. Управління державним боргом і макрофінансові ризики в економіці України / Т. П. Богдан // Фінанси України. – 2011. – № 1. – С. 13–23.
25. Боголиб Т. М. Забезпечення стійкості бюджетної системи України в умовах кризових явищ/ Т. М. Боголиб // Економічний часопис – XXI. – № 7–8 (1). – 2014. – С. 48–51.
26. Боргова проблема як феномен ХХІ століття: Монографія / під ред. А. А. Пороховського; економічний факультет МДУ імені М. В. Ломоносова. М.: Макс Прес, 2014. 288 С
27. Боргова статистика [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/borg/borhova-statystyka>.
28. Брахнов А. Туреччина-2018: Управління кризою [Електронний ресурс] / А. Брахнов // Газета «Наша версія». – 2018. – Режим доступу: <https://versia.ru/kakie-shagi-mozhet-predprinyat-turciya-dlya-uspeshnogo-vyhoda-iz-krizisa>.
29. Бурлаченко Ю. І. Проблеми управління зовнішнім державним боргом в Україні / Ю. І. Бурлаченко. – Тернопіль, 2014. – 105 с.
30. Вахненко Т. Концептуальні засади управління зовнішнім національним боргом України // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 14–24.
31. Вахненко Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т. П. Вахненко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 14–28.
32. Виконання державного бюджету України [Електронний ресурс] // Інтернет-видання "Мінфін-все про фінанси:новини,курси валют, банки" – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>.
33. Влада Бразилії підвищить податки для того, щоб вписатись в бюджетну «стелю» [Електронний ресурс] // Інформаційне агенство «Росбалт». – 2017. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/vneshniy-gosdolg-turtsii-otsenivaetsya-v-179-mlrd>.

34. Грін О. СЛОВНИК МІЖНАРОДНОПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ / О. Грін. – Ужгород: ПП Данило С.І., 2010. – 500 с. – (Бібліотека юриста-міжнародника).
35. Дані державної служби статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
36. Дані Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://195.78.68.18/minfin/control/uk/index>
37. Дані Світового банку [Електронний ресурс] // World Bank Group – Режим доступу: <https://www.worldbank.org>.
38. Державний борг України [Електронний ресурс] // Інтернет-видання «Мінфін-все про фінанси:новини,курси валют, банки». – 2018. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua>
39. Дернова І. А. Статистичне оцінювання рівня боргового навантаження національної економіки / І. А. Дернова. // "Молодий вчений". – 2016. – №2.
40. Джуччі Р. Адекватність офіційних резервів в Україні: аналіз та рекомендації [Електронний ресурс] / Р. Джуччі, Р. Кірхнер, В. Мовчан // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій Німецька консультативна група. – 2009. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2009/PP_08_2009_ukr.pdf.
41. Дідур С. В. Аналіз та оцінка боргової безпеки України / С. В. Дідур, В. І. Глухова, Л. І. Скрипник. // Вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – №13.
42. Дмитренко А. Жизнь займы. История государственного долга Украины / А. Дмитренко. // Контракты. – 2003. – №36.
43. Долганова Ю. С. Дискуссионные вопросы управления государственным долгом / Ю. С. Долганова, С. Ю. Уксусова // ИзвестияУрГЭУ. - 2011. - № 3(35). - С. 96-101.
44. Дудченко В. Ю. Фінансово - економічний механізм регулювання державного боргу України : дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Дудченко В. Ю. – Суми, 2008. – 230 с.

45. Експорт та імпорт України [Електронний ресурс]//Інтернет-видання "Мінфін-все про фінанси:новини,курси валют, банки" – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/eximp/>.
46. Електронний журнал «Економічна правда»//Мойсеєнко О./ Заступник міністра фінансів: чотири транші від МВФ — так далеко ми ще не заходили/ – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/31/628510/>
47. Звіт про виконання у 2017 році Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2017–2019 роки [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 2017. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/redactor/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D0%B7%D0%B0%202017.pdf>.
48. Звіт про результати аналізу звітності щодо державного та гарантованого державою боргу [Електронний ресурс] // РАХУНКОВА ПАЛАТА. – 2017. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753206/Zvit_16-3_2017.pdf?subportal=main.
49. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку: Монографія / В. В. Зимовець. – Київ: ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України", 2010. – 356 с.
50. Зовнішній борг Туреччини оцінюється в \$179 млрд [Електронний ресурс] // Інформаційне агенство ЛІГАБізнесІнформ. – 2018. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/vneshniy-gosdolg-turtsii-otsenivaetsya-v-179-mlrd>.
51. Зражевська Н.В. Зовнішній державний борг у фінансовій системі України: Автореф.дис...канд.екон.наук:08.04.01/Н.В.Зражевська; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка.-К.,2006.-20 с.-укр.
52. Іванова А. М. Боргова безпека як індикатор оцінки фіскальної консолідації / А. М. Іванова. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – №20.
53. Інформаційне агенство «УНІАН»// Іноземні інвестиції в Україну зросли більш ніж на 5%// – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/1472851-inozemni-investitsiji-v-ukrajinu-zrosli-bilsh-nij-na-5.html>

54. Карапетян О.М. Зовнішній державний борг: механізм управління та боргова стратегія України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Карапетян Ольга Михайлівна ; Терноп. нац. екон. ун-т. - Т., 2012. - 20 с.
55. Кармелюк Г. Зовнішній борг України і валовий внутрішній продукт: моделі трендів динаміки / Г. Кармелюк, С. Пласконь, Х. Кармелюк. // Вісник ТНЕУ. – 2014. – №2.
56. Кейнс, Дж.М. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей [Текст] / Дж.М. Кейнс. – М. : Гос. изд-во иностр. лит., 1948. – 399 с.
57. Кравчук Н.Я. Зовнішня заборгованість держави та її вплив на фінансову безпеку України [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Кравчук Наталія Ярославівна ; Київський національний економічний ун-т. - К., 2002. - 20 с.
58. Крайчак Є. В. Управління ризиками державного зовнішнього боргу України / Є. В. Крайчак. // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – №9.
59. Кучер Г. Розвиток ринку внутрішніх державних боргових зобов'язань України / Г. Кучер. // Вісник КНТЕУ. – 2011. – №2.
60. Легкий С.В. Управління зовнішнім державним боргом України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Легкий Сергій Володимирович ; Черніг. нац. технол. ун-т. - Чернігів, 2015. - 20 с.
61. Лондар Л. П. Аналіз сучасного стану державного боргу та ключові напрями забезпечення боргової безпеки України / Л. П. Лондар. – Київ: Відділ фінансової безпеки, 2014. – (Економіка; 48).
62. Лондар О.С. Державна боргова політика України та країн ЄС: шляхи гармонізації [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Лондар Олексій Сергійович ; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". - Київ, 2016. - 21 с.
63. Лупенко А. Боргова політика держави в умовах кризи / А. Лупенко. // Світ фінансів. – 2010. – №2.
64. Макаренко В. О. Аналіз динаміки, структури державного та гарантованого боргу та його взаємозв'язку з ВВП / В. О. Макаренко, В. П. Карбан. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – №11.

65. Мельник О. М. Світова фінансова криза та зовнішній борг України / О. М. Мельник // Вчені записки. Випуск 12. – 2010. – С. 240–246.
66. Меренкова Л. О. Боргова безпека України: теоретичні засади, стан, перспективи / Л. О. Меренкова. // Економіка і Суспільство. – 2018. – №15.
67. Меренкова Л. О. Оцінка державного боргу та боргової політики у контексті забезпечення боргової безпеки України / Л. О. Меренкова. // Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2018. – №22.
68. Мірошниченко І. М. Зовнішня заборгованість України як чинник впливу на економічну безпеку держави в умовах глобалізації / І. М. Мірошниченко. // Облік і фінанси. – 2014. – №3(65).
69. Можна оживити економіку Бразилії? [Електронний ресурс] // Економіка. – 2018. – Режим доступу: <https://www.vestifinance.ru/articles/107957>.
70. Мороз С. В. Заборгованість України як загроза національній безпеці / С. В. Мороз. // Економіка та управління національним господарством. – 2017. – №24.
71. Мотузка О. М. Статистичний аналіз доходів державного бюджету України / О. М. Мотузка. // Статистика України. – 2015. – №1.
72. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 9 жовтня 2013 року N 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
73. Олексійчук С.В. Державний борг України: оптимізація формування та ефективність управління [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Олексійчук Святослав Валерійович ; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль, 2018. - 20 с.
74. Омельченко Л. С. Боргова безпека України та аналіз її сучасного стану / Л. С. Омельченко, І. В. Суміна. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України,. – 2012. – №1.
75. Педченко Н. С. Ідентифікація стану боргової безпеки України на основі індикаторів та їх порогового значення / Н. С. Педченко, В. Ю. Стрілець, Л. А.

Лугівська. // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2017. – №4(82).

76. Пірожкова Ю. В. Аналіз зарубіжного досвіду особливостей правового регулювання формування, управління і обслуговування державного боргу: пріоритети його впровадження в Україні / Ю. В. Пірожкова. // Вісник Запорізького національного університету. – 2014. – №2.

77. Платіжний баланс і зовнішній борг України 2011 рік [Електронний ресурс] // Щоквартальне аналітично-статистичне видання Національного банку України. – 2011. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=112444>.

78. Платіжний баланс і зовнішній борг України 2014 рік [Електронний ресурс] // Щоквартальне аналітично-статистичне видання Національного банку України. – 2014. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17140287>.

79. Платіжний баланс і зовнішній борг України 9 місяців 2006 року [Електронний ресурс] // Щоквартальне аналітично-статистичне видання Національного банку України. – 2009. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=44762>.

80. Поліщук О. В. Сучасний стан та методи вдосконалення управління зовнішнім боргом України / О. В. Поліщук. // Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету. – 2013.

81. Попкова А. Управление госу- дарственным долгом в разных странах / А. Попкова // Банкаўскі веснік. – 2010. – №10. – С. 34–41.

82. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 14 вересня 2016 року № 386 [Електронний ресурс] // Правління НБУ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0402500-16>.

83. Прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс] // Інтернет-видання "Мінфін-все про фінанси:новини,курси валют, банки" – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2017>.

84. Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик [Електронний ресурс] // Національний банк України – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/bonds/list?year=2017&date=27.12.2016¤cy>.

85. Руденко В. В. Сутність та особливості управління державним боргом у різних країнах світу / В. В. Руденко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. - 2013. - № 754. - С. 61-67. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2013_754_11
86. Сергієнко О.П. Правове регулювання зовнішніх державних боргових відносин в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Сергієнко Олександр Петрович ; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с.
87. Сизранцев Г. О. Управління державним боргом України: проблеми та напрями оптимізації / Г. О. Сизранцев // Бізнес інформ. – № 12. – 2013. – С. 56–60.
88. Синявська Л. Державний борг України: динаміка та основні проблеми управління / Л. Синявська. // Вісник Львівського національного аграрного університету.. – 2013.
89. Солдатова О. І. Вплив зовнішньоекономічної заборгованості на ВВП країн з перехідною економікою : дис. канд. ек. наук : 08.00.14 / Солдатова О. І. – Москва, 2007.
90. Софієнко А. Міжнародний досвід управління зовнішнім державним боргом: уроки для України / А. Софієнко. // Вісник АПСВТ. – 2017. – №4.
91. Статистика зовнішнього сектору [Електронний ресурс] // Національний банк України – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=65613&cat_id=44446#4.
92. Статистичні матеріали по стану державного боргу України [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України – Режим доступу: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/archive/main?&cat_id=43000&stind=161
93. Структура зовнішнього боргу України [Електронний ресурс] // Інтернет-видання "Мінфін-все про фінанси:новини,курси валют, банки" – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/struct/>.
94. Тимошенко О. В. Європейські критерії оцінювання боргової безпеки / О. В. Тимошенко. // ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ. – 2015. – №7.
95. Ткачов І. Аналітики визначили найкрихкіші економіки після Турції [Електронний ресурс] / І. Ткачов // Інформаційне агенство "РБК". – 2018. – Режим доступу: <https://www.rbc.ru/economics/17/08/2018/5b757a679a79475415498f62>.

96. Федорович І. М. Прогнозна оцінка та аналіз витрат на обслуговування державно- го боргу України / І. М. Федорович // Наукові записки Національного університе- ту «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 27. – С. 114–120.
97. Федорович І.М. Формування та обслуговування державного боргу України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Федорович Ірина Михайлівна ; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль, 2016. - 20 с.
98. Федосов В. М. Вплив державного боргу на фінансову безпеку України / В. М. Федосов, Ю. П. Вигівська. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України,. – 2012. – №1.
99. Фінанси [Текст] : підручник / [С. І. Юрій та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. С. І. Юрія, д-ра екон. наук, проф. В. М. Федосова. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К. : Знання, 2012. - 688 с. : рис., табл. - Бібліогр. в кінці розд. - 500 экз. - ISBN 978-966-346-964-5
100. Фролов С. М., Кобушко І. М., Забіяка А. М. Вплив зростання зовнішнього державного боргу на економічний та інвестиційний розвиток України / С. М. Фролов, І. М. Кобушко, А.М. Забіяка // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 2. – С. 98–104.
101. Фурман І. Стан зовнішнього боргу України щодо міжнародних кредиторів: оцінка та врегулювання [Електронний ресурс] / Furman // ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР № 2 (10). – 2013. – Режим доступу: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1302/ref/13fivszz.pdf>.
102. Фурманець К.Л. Зовнішній державний борг України в умовах глобальної трансформації [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Фурманець Катерина Леонідівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ, 2015. - 21 с.
103. Хто після туреччини: аналітики - про вразливість Аргентини, Мексики, Колумбії [Електронний ресурс] // Інтернет-портал про фінанси та економіку «Фінбаланс». – 2018. – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/Analitiki-viznachili-naubilsh-vrazlivi-ekonomiki-pislya-Turechchini>.

104. Школьник І. О. Критерії оцінки боргової стійкості: світова та вітчизняна практика / І. О. Школьник, А. О. Івашина. // Економіка і Суспільство. – 2018. – №15.
105. Шумська С. С. Гроші та економічна динаміка в Україні: теорія та емпіричні оцінки взаємозв'язку / С. С. Шумська. // Економіка і суспільство. – 2017. – №11.
106. Як зовнішній борг підточує економіку України [Електронний ресурс] // "Економічна правда". – 2018. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/18/633149/>.
107. Яременко Л. М. Борговий складник фінансової безпеки України в умовах кризових явищ в економіці / Л. М. Яременко. // Науковий вісник "Полісся". – 2017. – №2.